

Advies 2 - Gezonde leefomgeving voor jongeren

Versie: 29-05-2020

Status: Definitief

Van: Voedselraad Ede

Actualiteit

De Corona-crisis maakt duidelijk dat een gezonde leefomgeving en gezonde leefstijl erg belangrijk is. Het is dan ook niet voor niets dat zorgprofessionals oproepen om hierin per direct te investeren:

<https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2334347-1600-zorgprofessionals-wacht-niet-op-vaccin-maar-werk-aan-gezonde-leefstijl.html>

Een gezonde leefstijl moet al op jonge leeftijd beginnen. Ouders en volwassenen spelen daarin een belangrijke rol. Zij zijn bepalend bij de inrichting van een gezonde ‘privé’ leefomgeving van jongeren. Het voorleven van een gezonde leefstijl kan daarbij een groot verschil maken.

Uit recent onderzoek blijkt overigens ook dat een gezonde leefstijl bij jongeren lang niet altijd de oorzaak van overgewicht is. In 19 procent van de onderzocht kinderen tussen 0 en 18 jaar met ernstige obesitas zijn medische oorzaken gevonden voor hun overgewicht. Zie:

<https://nos.nl/artikel/2334373-ongezond-leven-blijkt-minder-vaak-oorzaak-ernstige-obesitas-bij-kinderen.html>

Inleiding

Dit advies is een vervolg op het eerste advies van 30 maart 2020 over het thema ‘Gezonde leefomgeving van jongeren’. In het eerste advies hebben we aangekondigd dat we in een tweede advies terug zullen komen op de volgende twee vragen:

- Welke aanpak en type activiteiten lijken het meest effectief?
- Welke rol kan de gemeente daarbij het beste vervullen?

In dit advies zijn de bevindingen van de voedselraad kort beschreven.

We gaan graag nog voor de zomer met de gemeente in gesprek over de wijze waarop deze adviezen gestalte kunnen krijgen en meegenomen kunnen worden in het gemeentelijke beleid w.o. bijvoorbeeld het te herziene gezondheidsbeleid .

Welke aanpak en activiteiten zijn het meest effectief?

Kenmerken van de doelgroep

Jongeren zijn geen homogene groep. Naast leeftijd en geslacht variëren zij o.a. qua sociale en culturele achtergrond, opleidingsniveau en leefstijl (bijvoorbeeld de gamers versus de sporters). Om goed te kunnen bepalen welke aanpak en activiteiten effectief zijn is het dan ook belangrijk om meer inzicht te krijgen in de verschillen binnen de doelgroep ‘jongeren’. Op die manier kan beter bepaald worden welke groep jongeren ondersteuning nodig heeft en voor welke jongeren dat veel minder noodzakelijk is. Ook wordt dan duidelijk om welke aantallen het precies gaat en is een gerichte opmaat aanpak mogelijk.

Op basis van landelijke, regionale en lokale cijfers is gekeken naar verschillen tussen verschillende groepen jongeren. Daarbij valt het volgende op:

- Percentage overgewicht Ede lijkt niet structureel af te wijken van het regionaal en landelijk gemiddelde. Gemiddeld heeft circa 14% van de kinderen tussen 0 en 17 jaar overgewicht.
- Leeftijd is een belangrijke factor bij overgewicht. Overgewicht neemt toe als de leeftijd toeneemt. Dat begint al bij de jeugd. In de leeftijdsgroep 18 tot 25 jaar is het percentage overgewicht al toegenomen tot circa 24%. Dat loopt verder op tot bijna 60% in de leeftijd tussen 50 en 64 jaar.
- De sociaal en culturele achtergrond lijkt een belangrijke factor bij overgewicht. Kinderen met ouders met een laag opleidingsniveau en een niet-westerse achtergrond hebben meer overgewicht.
- Opleidingsniveau van de ouders lijkt ook mede bepalend voor een gezonde leefstijl. Zo wordt er bij jongeren o.a. minder groente gegeten naarmate het opleidingsniveau lager is. De cijfers over de verschillende ingrediënten van een gezonde leefstijl zijn echter nog zeer beperkt aanwezig.

Uit de statistieken blijken er verschillen tussen verschillende groepen jongeren. De kenmerken waarop jongeren worden onderzocht en onderscheiden zijn echter maar zeer beperkt. Meestal kijkt onderzoek naar volwassenen vanaf 18 jaar. Er lijkt nog niet veel bekend te zijn over de verschillen in leefstijl van jongeren onder de 18 jaar en de invloed van deze verschillen op overgewicht. Zoals onder het kopje actualiteit al is gemeld bleek onlangs bijvoorbeeld dat er bij jongeren ook medische oorzaken aan ten grondslag kunnen liggen. Dit pleit voor meer onderzoek, zodat beter in beeld gebracht kan worden om welke jongeren het nu precies gaat.

Opbrengsten van de activiteiten

Naast de vraag op welke groepen jongeren de activiteiten met name gericht zouden moeten zijn heeft de Voedselraad zich ook verder verdiept in de effecten van de lopende activiteiten op overgewicht en een gezonde leefstijl. Op die manier kan immers een antwoord gevonden worden op de vraag welke aanpak en type activiteiten voor welke groepen jongeren het meest effectief zijn.

Er is gekeken naar de evaluaties en opbrengsten van onder meer het programma van de Gezonde school (gestart in 2011) en Jongeren op Gezond Gewicht - JOGG (gestart in 2015). Wat opvalt is dat de jaarlijkse monitoren en evaluaties zich vooral richten op de mate waarin scholen en andere partijen van het ondersteuningsaanbod gebruik hebben gemaakt. Het lijkt alsof er nauwelijks wordt gekeken naar de effecten op leefstijl/gedrag en overgewicht van jongeren.

In maart 2020 is een eerste RIVM onderzoek verschenen over de effecten van de JOGG-aanpak op overgewicht en beweeggedrag bij jongeren. Zie: https://www.rivm.nl/sites/default/files/2020-03/011952_Folder%20JOGG-aanpak_V5_TG.pdf

Uit dit onderzoek blijkt dat het programma JOGG nauwelijks positieve effecten heeft op overgewicht en een gezonde leefstijl.

In een GGD-rapportage ter duiding van de onderzoeksresultaten van de Kindermonitor 2018 in de gemeente Ede staat overigens wel vermeld dat JGZ-professionals wel merken dat er op scholen meer aandacht is voor het thema gezonde leefstijl. Zij constateren daarin ook dat versterking van de aandacht op scholen gewenst is.

Op basis van deze bevindingen kan echter niet geconcludeerd worden welke aanpak en welke activiteiten succesvol zijn en welke niet.

Welke rol kan de gemeente het beste vervullen?

Op basis van de overheidsparticipatieladder van de Raad voor Openbaar Bestuur (zie onderstaand model) heeft de voedselraad ook gesproken over de rol die de gemeente het beste zou kunnen vervullen.

Reguleren	Bovenaan de trap staat het zwaarste instrument, namelijk regulering door wet- en regelgeving. Bij vraagstukken van orde en veiligheid staat de overheid altijd in een verticale verhouding tot haar burgers.
Regisseren	Wanneer de overheid kiest voor regisseren, betekent dat ook andere partijen een rol hebben maar dat de overheid er belang aan hecht wel de regie te hebben.
Stimuleren	De overheid heeft wel de wens voor bepaald beleid of een interventie, maar de realisatie daarvan laat ze over aan anderen. Ze zoekt slechts naar mogelijkheden om die anderen in beweging te krijgen.
Faciliteren	De overheid kiest een faciliterende rol als het initiatief van elders komt en zij er belang in ziet om dat mogelijk te maken.
Loslaten	Wanneer de overheid een taak helemaal loslaat, heeft ze inhoudelijk noch in het proces enige bemoeienis.

Wat betreft de rol van de gemeente is niet zomaar eenduidig antwoord te geven. Dit is namelijk mede afhankelijk van het onderwerp en/of vraagstuk waar het in een specifiek geval om gaat.

In het algemeen is de Voedselraad echter van mening dat de gemeente vooral de rol van faciliteren en stimuleren zou moeten spelen. Zij kiest daarbij nadrukkelijk niet voor de strategie van geboden en/of verbieden, maar uitdrukkelijk voor een strategie van verleiden, uitdagen, inspireren en faciliteren.

Regisseren en/of reguleren wordt daarbij door de Voedselraad niet uitgesloten, maar dat is pas aan de orde als het algemene belang daar nadrukkelijk om vraagt en marktpartijen en burgers (en jongeren!) daarbij ook actief worden gehoord en betrokken. Zo is er bijvoorbeeld in relatie tot de inrichting van de leefomgeving van jongeren wellicht via vergunningen regie en/of regulering gewenst die er voor zorgt dat er voor het aankopen van voeding voldoende gezonde en betaalbare alternatieven beschikbaar zijn.

Adviezen

Samenvatting 1ste advies Voedselraad

In ons eerste advies is al gemeld dat de voedselraad het belangrijk vindt dat er in de gemeente Ede verder wordt geïnvesteerd in een gezonde leefomgeving van jongeren. Daarin staat dat het voor het bereiken van positieve effecten belangrijk is:

- 1) dat er gemeenschappelijke, meetbare een meerjarige doelstellingen worden opgesteld;
- 2) dat er meer focus ontstaat in activiteiten en faciliteiten (geld en mensen) en de veelheid aan initiatieven voor de potentiële deelnemers bij elkaar worden gebracht;
- 3) dat de initiatieven eenduidig, concreet en dichtbij worden georganiseerd;
- 4) dat er een Edese monitor wordt ontwikkeld waarmee de effecten van deze initiatieven jaarlijks worden geëvalueerd, gevolgd en daardoor ook bijgestuurd kunnen worden.

Dit alles kan worden gerealiseerd door enerzijds een lokaal loket in te richten waar partijen naar toe kunnen voor vraag gestuurde hulp en anderzijds lokale makelaars aan te stellen die goed op de hoogte zijn van al deze initiatieven en partijen actief gaan stimuleren en helpen om deze initiatieven optimaal te benutten. Niet het programma of initiatief staat dan centraal, maar de vraag en de plannen van de scholen en jongerenorganisaties zelf. Deze hulp moet bovendien zo concreet

mogelijk zijn en de scholen ontzorgen w.o. het aanvragen van subsidies en het actief koppelen met de expert/adviseurs die direct kunnen helpen.

Aanvullend tweede advies

De verdieping naar de kenmerken van de doelgroep en de opbrengsten van de lopende programma's heeft geen helder beeld opgeleverd. Op basis hiervan kunnen dan ook geen conclusies worden getrokken over de activiteiten die het meeste effect en impact hebben op vermindering van overgewicht en het versterken van een gezonde leefstijl.

De Voedselraad wil de gemeente echter wel nog het volgende meegeven:

- 1) Doe nader onderzoek naar de onderliggende oorzaken van overgewicht en de leefstijl van jongeren. De kennis hierover is nog zeer beperkt. Zoek hiervoor samenwerking met relevante partijen w.o. de WUR, RIVM/GGD en het ziekenhuis Gelders Vallei. De Alliantie Voeding in de Zorg kan daarbij wellicht ook een positieve bijdrage leveren.
- 2) Kies voor een brede integrale aanpak. Overgewicht en een gezonde leefstijl hangen samen met verschillende onderliggende problemen zoals armoede, sociale achterstand, lichamelijke en psychische problemen, etc.
- 3) Kies op basis van de Edese monitor/dashboard voor een gerichte op-maat aanpak voor bepaalde groepen jongeren. Besteed in het bijzonder aandacht aan jongeren met een lager opleidingsniveau en een niet-westers achtergrond.
- 4) Neem als gemeente vooral de rol van faciliteren en ondersteunen op je. De rol van regisseren en/of reguleren bij de inrichting van de leefomgeving is in overleg met marktpartijen en jongeren wellicht ook gewenst.
- 5) De voedselraad is zich er van bewust dat zij in dit advies nog weinig aandacht heeft voor de inrichting van de 'publiek openbare' leefomgeving zelf. Deze invalshoek is nog onvoldoende onderzocht, maar daarom niet minder belangrijk. De Voedselraad stelt voor om daarvoor ook bij andere gemeentes 'in de keuken' te kijken en te onderzoeken welke good practises er zijn, zodat deze vervolgens in het gemeentelijke beleid meegenomen kunnen worden.

===